

The background features a repeating pattern of stylized orange letters and shapes. The letters 'A', 'S', and 'T' are prominent, rendered in a bold, sans-serif font. The 'A's have a white dot in the center. The 'S's are composed of two semi-circles. The 'T's are simple vertical bars with a horizontal top bar. The pattern is scattered across the white background.

Järjestöjen palvelutuotanto ja yhtiöittäminen sotessa

Lakimies Lassi Kauttonen

Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus (STEA)

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA)

- Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) perustettiin 1.1.2017 rahapelifuusion (RAY, Veikkaus ja Fintoto) myötä
- STEA on sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimiva valtionapuviranomainen
- STEA vastaa Veikkaus Oy:n rahapelituotoista terveyteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin myönnettävien valtionavustusten valmistelusta, maksatuksesta, seurannasta ja valvonnasta
- Vuoden 2017 alusta toimintansa aloittaneen Veikkaus Oy:n rahapelituotoista käytetään 43 prosenttia terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen.
- lopullisesta avustusten myöntämisestä ja mahdollisista avustusten takaisinperinnöistä päättää kuitenkin sosiaali- ja terveysministeriö

- Vuoden 2017 ns. pääjaossa sosiaali- ja terveysministeriö myönsi Veikkaus Oy:n pelituotoista avustuksia yhteensä 317,6 miljoonaa euroa 859 sosiaali- ja terveysalan järjestölle 1 834 eri kohteeseen. Avustusta haki 1 208 järjestöä 2 630 hankkeeseen tai toimintoon yhteensä 471,1 miljoonaa euroa.
- lisäksi toteutettiin kesällä 2017 ns. lisäjako Suomi 100 - juhluvuoden kunniaksi. Kolmeen uuteen avustusohjelmaan myönnettiin yhteensä n. 5,1 milj. euroa.
- vuodelle 2018 terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen tarkoitettu rahapelituotoista myönnettävä määräraha valtionavustuksiin on suurempi kuin koskaan aikaisemmin (valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2018 mom. 33.90.50 määräraha on yhteensä n. 358 milj. euroa)

Palvelutuotanto ja valtionavustukset

- sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamisessa kolmannen sektorin toimijat ovat keskeisessä asemassa
- kilpaillut markkinat, joilla myös yksityiset yritykset toimivat
- ulkoistamisten kautta yhä suurempi osa julkisista sosiaali- ja terveyspalveluista tuotetaan yhtiöiden, järjestöjen ja ammatinharjoittajien toimesta
- valtionavustuksen myöntämisellä voi olla joko suoria tai välillisiä kilpailua ja markkinoiden toimintaa vääristäviä vaikutuksia.
- kilpailua ja markkinoiden toimintaa vääristäviä vaikutuksia voi olla erityisesti silloin, kun valtionavustus myönnetään elinkeinotoimintaa lähellä oleville tahoille, eli valtionavustusta myönnettäessä yleishyödyllisille yhteisöille ja säätiöille, joiden toiminnasta merkittävä osa on elinkeinotoimintaa.

- avustuksen myöntämisen edellytys on toimintojen eriyttäminen avustettavaan ja muuhun toimintaan niissä tilanteissa, kun avustuksensaaja toimii kilpailuilla markkinoilla
- liiketoiminnan yhtiöittäminen on valtionapuviranomaisen näkökulmasta useissa tapauksissa suositeltavaa, vaikka se ei välttämättä kaikilta osin poista mahdollisia toiminnan välillisiä kilpailuvaikutuksia
- kilpailuvaikutusten osalta valvonta on painottunut jälkikäteisvalvontaan, koska välillisiä vaikutuksia kilpailuun on usein erittäin vaikeaa ottaa jo avustusten valmisteluvaiheessa huomioon

Kilpailuilla markkinoilla toimiminen ja mahdolliset liiketoimintariskit

- Yleishyödyllisyyden statuksen ja toiminnan turvaamisen näkökulmasta olisi suositeltavaa, että yleishyödyllisten toimijoiden kilpailuille markkinoille osallistuminen tapahtuisi yleishyödyllisestä toiminnasta erillisessä yksikössä, esimerkiksi yhtiössä, vaikka sitä ei erikseen edellytetä.
- Tällä toimenpiteellä taattaisiin mahdollisten valtion avustusten kohdentumisen valvonta ja turvattaisiin omalta osaltaan yleishyödyllisen toiminnan jatkuvuutta kannattamattomien liiketoimien osalta.
- Veikkaus Oy:n rahapeliuotoista myönnettävillä valtionavustuksilla terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen ei kompensoida miltään osin avustuksensaajille mahdollisesti realisoituvia tappioita tai liiketoimintariskiä.
- Joissakin tilanteissa yleishyödyllistä yhteisöä tai säätiötä ei voida enää pitää yleishyödyllisenä, mikäli liiketoiminnasta muodostuu niin merkittävä osa toimintaa, että sitä voidaan pitää tärkeänä toimintamuotona tai jopa toiminnan painopisteenä.

Palvelutuotanto uudessa maakunta- ja sote-mallissa

- Maakuntauudistukseen liittyvässä hallituksen esityksessä (HE 15/2017 vp) sivulla 18 todetaan, että: ”Ehdotetussa uudistuksessa sosiaali- ja terveyspalveluja tuottaisivat maakuntien liikelaitokset sekä markkinoilla tuotettavissa palveluissa maakuntien, yksityisten ja järjestöjen omistamat yhtiöt ja itsenäiset ammatinharjoittajat. Merkittävää julkista valtaa sisältäviä tehtäviä tai tehtäviä, jota ei voida antaa muulle kuin viranomaiselle, hoitaa maakunta ja maakunnan liikelaitos.”

Avustustensaajien osallistuminen kilpailutuksiin

- Maakuntauudistuksessa on oleellista arvioida huolellisesti sosiaali- ja terveysalan järjestöjen mahdollisuudet osallistua kilpailutuksiin uudessa toimintaympäristössä. Vaikka osa maakuntien sosiaali- ja terveyspalveluiden hankinnoista on rajattu julkisten tarjouskilpailutusten ulkopuolelle, maakuntahallintoon siirtyminen oletettavasti lisää palvelutuotantoon liittyviä kilpailutuksia.
- Tällä hetkellä kilpailuilla markkinoilla toimivien sosiaali- ja terveysalan järjestöjen avustaminen Veikkaus Oy:n rahapelituotoista terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen on mahdollista vain ja ainoastaan silloin, kun avustuksensaaja on eriyttänyt toimintansa (mm. kirjanpidon osalta).
- Avustuksensaaja voi saada avustuksia ainoastaan sille osalle toimintaa, jolla järjestö ei osallistu kilpailutuksiin.

Rahoitusympäristön muuttuminen

- uudet maakunnat ovat hankintayksiköitä
- maakuntahallintoon siirtyminen on sosiaali- ja terveysalan järjestöjen osalta yhtäältä rahoituksellinen mahdollisuus, mutta toisaalta myös siihen liittyvä uhka
- Tiettyjen kilpailutusten siirtyessä kuntatasolta maakuntatasolle, yksittäisten kilpailutusten merkityksen voi katsoa korostuvan entisestään.
- Ääritapauksessa järjestön hävitessä merkittävän kilpailutuksen, jonka palveluntuottajana se on aiemmin ollut, siitä voi seurata paineita vähentää henkilöstöä tai toiminta voi jopa päättyä kokonaan, mikäli järjestön taloudellinen asema on jo valmiiksi ollut heikko.

Lopuksi

- STEAn avustuksensaajilta saaman palautteen perusteella sosiaali- ja terveysalan järjestöt ovat kokeneet kilpailun kuntien ja kuntayhtymien palvelunhankinnoista koventuneen viime vuosina
- uuteen sote-ratkaisuun ja maakuntahallintoon siirtyminen voi tarkoittaa sitä, että järjestöjen rahoituspohja voi muuttua merkittävästikin
- kun tällä hetkellä kunta tai kuntayhtymä on kilpailuttanut tietyt palveluhankinnat, tulevaisuudessa ne tietyiltä osin siirtyvät maakunnan kilpailutettaviksi
- hankintojen arvon noustessa, on oletettavaa, että entistä suuremmat toimijat todennäköisesti osallistuvat kilpailutuksiin
- on mahdollista, että sote- ja maakuntauudistus lisää kilpailutuksiin osallistuvien järjestöjen painetta fuusioitua suuremmiksi toimijoiksi